

รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ

Model of Promoting the Buddhist Traditions of Tai Lue People

พระครูวิจิตรพิพัฒน์โกศล (สุเวศน์ หอมมาน)¹, พระราชปริยัติ²,
พระครูวรธรรมวิฑูรย์³, ชูชาติ สุธะ⁴

Phrakhruwichitphiphatthanakosol (Suwet Homnan)¹, Phraratpariyat²,
Phrakhruworawanviton³, Chuchat Sutta⁴

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

Corresponding Author, E-mail: chuchat.sut@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและลงพื้นที่ชุมชนไทลื้อในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า 1) ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้ออำเภอเชียงคำ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) ประเพณีตามปฏิทินไทลื้อ (2) ประเพณีตามโอกาสสำคัญ 2) สภาพปัจจุบันของการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อได้รับการส่งเสริม ดังนี้ (1) ภาครัฐ ในด้านงบประมาณ (2) ภาคเอกชน ในด้านการสนับสนุนร้านอาหาร-น้ำดื่ม (3) ภาคประชาชน ในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ (4) สถาบันการศึกษา ในด้านการนำสาระของประเพณีจัดทำเป็นหลักสูตร

ท้องถิ่น 3) รูปแบบในการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ ประกอบด้วย (1) การสร้างความตระหนัก ให้สมาชิกในชุมชนรู้ถึงคุณค่าของประเพณี (2) การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการเปิดโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการ (3) การถ่ายทอดความรู้ โดยอาศัยพระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณี เป็นผู้ถ่ายทอด (4) การวางแผนและพัฒนาทุกภาคส่วนร่วมกันพัฒนา รูปแบบของประเพณีให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยคงอัตลักษณ์ที่ดั้งเดิมของประเพณีไว้ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ 1) การเกิดพลังการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน 2) การสร้างจิตสำนึกแก่สมาชิกในชุมชนให้รู้คุณค่าของประเพณีที่ดั้งเดิม ร่วมอนุรักษ์และสืบทอด 3) กุศโลบายในการส่งเสริมคุณธรรมและเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงออกถึงความเสียสละ ความสามัคคีของหมู่คณะ รวมทั้งได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การส่งเสริมประเพณี; พระพุทธศาสนา; ชาวไทลื้อ

Abstract

This research aims 1) to study the Buddhist traditions of the Tai Lue people, Chiang Kham District, Phayao Province, 2) to study the current condition of the promotion of Buddhist traditions of the Tai Lue people, and 3) to study the model of promoting Buddhist traditions of the Tai Lue people. This study is conducted by a qualitative research method based on the study of relevant documents and field research by using interview with 25 key informants and focus group discussion. The data analysis is based on content analysis.

The results reveal that 1) the Buddhist traditions of the Tai Lue people in Chiang Kham can be divided into two types: (1) traditions along with Tai Lue calendar and (2) occasional traditions. 2) The current condition of the promotion of Buddhist traditions of the Tai Lue people has supported from various sectors in the followings: (1) the government organizations by supporting the budget for the community; (2) the private sector by encouraging almshouse and drinking water; (3) the people and community sector by implementing in every step of the process from thinking, planning, implementing, etc.; (4) educational institutions by making a local curriculum. 3) The model for promoting

the Buddhist traditions of the Tai Lue people has discovered the model in four aspects in the followings: (1) raising awareness for the community to be aware of the value of the local traditions; (2) community participation by opening an opportunity for the community to participate in decision-making and joint action; (3) knowledge transfer through monks and elder local philosophers; (4) planning and development of the tradition model to be suitable for the era and still keep the good identity of traditions. The body of knowledge from the research shows that 1) the source of the power of participation in every sector; 2) the creation of awareness to community members to know the value of a good tradition and then to conserve and inherit it; 3) the stratagem method to support the morality and give the community members an opportunities to express their sacrifice, unity and to promote Buddhism.

Keywords: Promoting Tradition; Buddhism; Tai Lue People

บทนำ

จารีต ขนบและธรรมเนียมถือปฏิบัติเป็นประเพณีที่แสดงอัตลักษณ์อันเป็นรากเหง้า ภูมิปัญญา วิถีชีวิตการดำรงอยู่ของชาติพันธุ์นั้น ๆ ทั้งยังแสดงอารยธรรมของกลุ่มชนที่ จากมารากเหง้าเดียวกัน มีแบบแผนปฏิบัติที่ได้ยึดถือสืบเนื่องกันมาจากบรรพบุรุษสู่ ลูกหลานโดยการเรียนรู้ จดจำ ยึดถือปฏิบัติ ในชุมชนหรือสังคมหนึ่งอาจมีความ หลากหลายในเรื่องชาติพันธุ์ เช่น กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมีทั้งชนชาติ กะเหรี่ยง ม้ง มูเซอ จีนฮ่อ อาข่า ไทยใหญ่ ไทลื้อ ซึ่งต่างก็มีความเป็นอยู่และเอกลักษณ์ ของแต่ละชนชาติที่ต่างกัน

กล่าวเฉพาะชาวไทลื้อที่อาศัยอยู่ในดินแดนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งในอดีตเรียกว่า ล้านนา ประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน แพร่ น่าน ลำปาง เชียงรายและพะเยา ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท ภูมิลำเนาเดิมอยู่ใน แคว้นสิบสองปันนาทางตอนใต้ของมณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ชาว ไทลื้อได้ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในดินแดนภาคเหนือตอนบน ไม่ว่าจะเป็นจังหวัด เชียงใหม่ (อำเภอสะเมิง อำเภอดอยสะเก็ด) จังหวัดลำพูน (อำเภอป่าซาง อำเภอบ้านธิ อำเภอเมืองลำพูน) จังหวัดเชียงราย (อำเภอเทิง อำเภอเชียงของ อำเภอแม่สาย) จังหวัดลำปาง (อำเภอแม่ทะ อำเภอเมืองลำปาง) จังหวัดน่าน (อำเภอท่าวังผา อำเภอ

บัว อำเภอยางชุมน้อย อำเภอยางชุมน้อย) และจังหวัดพะเยา (อำเภอยางชุมน้อย อำเภอยางชุมน้อย) (ศิริพร ณ ถลาง, 2545: 18)

สำหรับไทลื้อ อำเภอยางชุมน้อยเป็นกลุ่มไทลื้อที่อพยพมาจากเมืองพง เมืองหย่วน เมืองมาง เมืองยั้ง เมืองเงิน เมืองเชียงคานจากแคว้นสิบสองปันนา ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (รัตนพร เศรษฐกุล, 2537: 1-22) โดยตั้งเป็นหมู่บ้านและใช้ชื่อเมืองที่อยู่เดิมเป็นชื่อหมู่บ้าน เช่น บ้านหย่วน บ้านมาง บ้านเชียงคาน บ้านลำ ในเบื้องต้นไทลื้อได้อพยพมาอยู่ที่อำเภอยางชุมน้อย ต่อมาพื้นที่อำเภอยางชุมน้อยไม่สมบูรณ์ การประกอบอาชีพฝึคเคื่อง ชาวไทลื้อจึงขออนุญาตย้ายถิ่น ประมาณปี พ.ศ. 2431 ชาวไทลื้อส่วนหนึ่งได้อพยพจากอำเภอยางชุมน้อยที่อยู่นาน 15 ปี ไปตั้งถิ่นฐานที่อำเภอยางชุมน้อย ได้แก่ บ้านหย่วน บ้านธาตุสบแวน บ้านมาง

ชุมชนไทลื้อถือเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางด้านจารีตประเพณี ส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของชาวไทลื้อจึงมีความผูกพันเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง โดยผ่านประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย ชาวไทลื้อต่างยึดมั่นศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ผู้เฒ่าทั้งชายและหญิงต่างทำบุญรักษาศีล เจริญสมาธิภาวนา ฟังเทศน์ฟังธรรมและนอบน้อมคำนึงถึงพระในวันพระในช่วงเข้าพรรษา ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อจึงเป็นตัวกำหนดประเพณีที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ดังที่ศิริพร ณ ถลาง ได้กล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวไทลื้อว่า มีความผูกพันกับวัฒนธรรมประเพณีทางเกษตรกรรมและพระพุทธศาสนา โดยจะเห็นได้จากประเพณีพิธีกรรมในรอบ 12 เดือน ที่วนเวียนอยู่กับการทำการเกษตรและการทำบุญ (ศิริพร ณ ถลาง, 2545)

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและเศรษฐกิจ อิทธิพลของความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบสื่อสารในยุคดิจิทัล ทำให้เกิดค่านิยมสมัยใหม่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทลื้อโดยเฉพาะในด้านจารีตประเพณี ระบบความคิด ความเชื่อและวิถีการดำเนินชีวิตมีการปรับตัว โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีตัวแปรหลากหลายส่งผลให้เอกลักษณ์ทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทลื้อที่บรรพชนสืบทอดกันมาเกิดเปลี่ยนแปลงทุกด้าน ดังที่พระราชปรีดี (สายัน อรินทโม) (2560: 58) ได้กล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวไทลื้อที่มีการเปลี่ยนแปลงไว้ในงานวิจัยเรื่อง *ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมของชาวไทลื้อในลำนานว่า* ปัจจุบันวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทลื้อในลำนานได้เปลี่ยนแปลงจากอดีตเป็นอย่างมากในทุกด้าน ทั้งด้านความสัมพันธ์ของคนในสังคม การประกอบอาชีพ ระบบคุณค่า ประเพณีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ความ

เชื่อเรื่องผี วิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของคนไทลื้อ การเคร่งครัดในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเริ่มเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากภาวะความทันสมัย การพัฒนาด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและความเป็นเมืองภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่หลั่งไหลเข้าสู่ชุมชน นอกจากนี้ลูกหลานของชาวไทลื้อไปศึกษาภายนอกชุมชนมากขึ้น จึงให้ความสำคัญต่อการสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตไทลื้อน้อยลง ความไม่รู้จำนำไปสู่การไม่ตระหนักถึงคุณค่าในสิ่งนั้นได้ เมื่อหลงผิดเห็นว่า สิ่งนั้นไม่มีคุณค่าก็จะละทิ้งสิ่งที่ตั้งงามเหล่านั้นเสีย ในที่นี้ หมายถึงการละทิ้งวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ตั้งงามของตนแล้วไปรับวัฒนธรรมอื่นมาถือปฏิบัติ ขาดการสร้างสรรควัฒนธรรมเก่าใหม่อย่างเหมาะสม ดังจะเห็นปรากฏการณ์ที่มีการนำวัฒนธรรมมาใช้อย่างไม่ถูกต้องเหมาะสมในเชิงลบอยู่ บิดเบือนความหมายหรือใช้ในเชิงพาณิชย์ อันเป็นการลดคุณค่าที่มีความหมายทางจิตใจ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การศึกษารูปแบบประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ จึงเป็นเรื่องสำคัญและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อว่าเป็นอย่างไร จากนั้น ได้ศึกษารูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อที่เหมาะสมเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกในชุมชนในการที่จะสืบสานและธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ที่บรรพบุรุษได้ส่งสมมาให้อยู่คู่สังคมไทลื้อสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
3. เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่ม ดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร โดยค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จากเอกสารที่มีการบันทึกไว้ในโบราณ ปับสา รวมทั้งบทความทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่นักวิชาการได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชาวไทลื้อและข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ/ภาคสนาม โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ข้อมูลสำคัญ โดยอาศัยแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและได้รับการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญแล้ว นอกจากนั้น ยังรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่ม

3. ผู้ให้ข้อมูลหลักและพื้นที่วิจัย ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 5 กลุ่ม กลุ่มละ 5 รูป/คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มพระสงฆ์ที่เป็นชาวไทลื้อ 2) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน 3) กลุ่มตัวแทนภาครัฐ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) กลุ่มประชาชนทั่วไปในอำเภอเชียงคำที่เป็นชาวไทลื้อ และ 5) กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ชาวไทลื้อในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา รวมทั้งหมด 25 รูป/คน

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ 1) การศึกษาและทำความเข้าใจในแบบสัมภาษณ์ก่อนจะทำการเก็บข้อมูล 2) การกำหนดประชากรที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล 3) การดำเนินการเก็บข้อมูล 4) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในพื้นที่กำหนด 5) การตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์ ข้อมูล การบันทึกจากการสังเกตการณ์และการสนทนากลุ่ม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลจากภาคเอกสารและแบบสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์และการสนทนากลุ่ม มาสังเคราะห์และวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

6. สรุปผลและนำเสนอผลการวิจัย โดยประมวลความ สรุปผลแล้วนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนาพร้อมข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จัดประจำทุกเดือนตลอดหนึ่งปี โดยชาวไทลื้อจะถือปฏิทินจันทรคติเป็นหลัก โดยเริ่มต้นศักราชใหม่ตั้งแต่วันที่ 15 เดือนเมษายน เป็นต้นไป ซึ่งมีประเพณีในแต่ละเดือน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ประเพณีตามปฏิทินไทลื้อ ประกอบด้วย 1) ประเพณีเดือนหก (เดือนเมษายน) เช่น การตานตุง ตานไม้ค้ำสะหรี (ไม้ค้ำโพธิ์) สืบชะตาคน ชะตาบ้าน ตานข้าวลดเคราะห์ 2) ประเพณีเดือนเจ็ด เดือนแปด (เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน) เช่น ประเพณีขึ้นธาตุ (สมโภชของค์พระธาตุ พระเจดีย์) และประเพณียอตุ้ เป็กตุ้ บวชลูกแก้ว บวชพระ (อุปสมบทพระภิกษุ สามเณร) 3) ประเพณีเดือนเกี๋ยง (เดือนพฤศจิกายน) เช่น ประเพณีตานก่องโหล จักก่องโหล (ทำบุญถวายกองฟืน จุดฟืนถวายพระพุทธรเจ้า) 4) ประเพณีเดือนยี่ (เดือนธันวาคม) เช่น ประเพณีตุ้ พระเข้ากัมม (พระภิกษุเข้าปริวาสกรรม สามเณรเข้ารุกขมูลกรรม) 5) ประเพณีเดือนสาม (เดือนมกราคม) เช่น ประเพณีตานข้าวใหม่ ข้าวลั่นบาตร (ทำบุญข้าวใหม่ ใส่ข้าวลั่นบาตร) 6) ประเพณีเดือนสี่ เดือนห้า (เดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม) เช่น ประเพณีตานธรรมหลวง (เทศน์ธรรมมหาชาติ) และตานคัมภีร์ธรรม

1.2 ประเพณีตามโอกาสสำคัญ ประกอบด้วย 1) เดือนมกราคม เช่น ตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ 2) เดือนกุมภาพันธ์ เช่น วันมาฆบูชา 3) เดือนเมษายน เช่น ประเพณีปีใหม่เมือง พิธีกรรมตานขันข้าว ขนทรายเข้าวัด ก่อเจดีย์ทราย สรงน้ำพระ ประเพณีรดน้ำดำหัวพระภิกษุ สามเณร 4) เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน เช่น วันวิสาขบูชา 5) เดือนกรกฎาคม เช่น วันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา ประเพณีเข้าเวสะ 6) เดือนสิงหาคม-กันยายน เช่น ประเพณีฟังธรรมกลางเวสะ (ฟังเทศน์ในพรรษา) 7) เดือนตุลาคม เช่น ประเพณีออกเวสะ (ออกพรรษา) ประเพณีตานผ้าโหลง (ถวายผ้าจำนำพรรษา) 8) เดือนพฤศจิกายน เช่น กั้นข้าวสลา (ทำบุญสลาภัต) ประเพณีทอดกฐิน 9) เดือนธันวาคม เช่น วันพ่อแห่งชาติ พิธีสวดมนต์ข้ามปี

ด้านการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอยางคำ จังหวัดพะเยา สรุปได้ดังนี้

การดำรงอยู่ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อพบว่า ด้านคติความเชื่อยังคงความเชื่อตามประเพณีแบบดั้งเดิมเอาไว้ ส่วนช่วงเวลาที่จัดประเพณีทางพระพุทธศาสนาในแต่ละเดือนไม่มีการเปลี่ยนแปลง ยังคงอยู่ในช่วงเวลาที่เคยจัดแต่ละเดือนมาโดยตลอด โดยถือวันเวลาตามจันทรคติที่หมุนเวียนในแต่ละปี เช่น ประเพณีการตานธรรมหลวง กำหนดจัดในช่วงระหว่างวันขึ้น 13-15 ค่ำ เดือน 4 (วันมาฆบูชา) ประเพณีการตานวันขึ้นปีใหม่ไทลื้อยังคงกำหนดในวันที่ 15 เมษายน เดือน 6 ซึ่งเป็นวันพญาวันของทุกปี ประเพณีการขึ้นธาตุ สมโภชพระธาตุ (เจดีย์) กำหนดวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 ประเพณีตานวันเข้าเวสะ (ทำบุญวันเข้าพรรษา) กำหนดวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 (วันอาสาฬหบูชา) ทุกปี และประเพณีการตานก่องโหลหรือจักก่องโหล (ถวาย

พินพระพุทเจ้า) กำหนดวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนเกียง (ตรงกับวันลอยกระทง) เป็นหลัก ส่วนประเพณีทางพระพุทธศาสนานอกจากนี้ไม่มีกำหนดวันที่แน่นอน เลือกว่าวันที่สะดวก อาจจะกำหนดเอาวันหยุดทางราชการ เช่น วันเสาร์-อาทิตย์ วันหยุดอื่น ๆ ถือเอาความพร้อมเป็นข้อกำหนด เนื่องจากชาวไทลื้อบางส่วนเป็นข้าราชการ จะหยุดทำงานในวันเสาร์-อาทิตย์หรือวันนักขัตฤกษ์ แต่ยังคงอยู่ในช่วงของเดือนที่กำหนด เช่น ประเพณีการกินข้าวสลากหรือทำบุญสลากภัต ตานกฐิน ตานข้าวใหม่ การเข้ากัมมของตุ้-พระ (เข้ารุกขมูลกรรม) และประเพณียอตุ้ บวชพระ (บรรพชา-อุปสมบท)

อย่างไรก็ตาม สรรพสิ่งย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ดังจะยกตัวอย่างถึงการเปลี่ยนแปลงประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ ดังนี้

ประเพณีขนทรายเข้าวัด ซึ่งเป็นประเพณีหนึ่งที่เกี่ยวเนื่องกับประเพณีสงกรานต์ในอดีต การขนทรายจากท่าน้ำใกล้หมู่บ้านเข้าวัดของชาวไทลื้อที่มีทั้งผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่และเยาวชนลูกหลานเพื่อก่อเจดีย์ทราย ปัจจุบันวัดเป็นผู้จัดหาหรือบางวัดอาจมีผู้มีจิตศรัทธาทำบุญด้วยการส่งทรายจากร้านค้าวัดมาถวายวัดเพื่ออำนวยความสะดวกกับพุทธศาสนิกชนมาบูชาเพื่อก่อเจดีย์ทรายตามประเพณี

ประเพณีห่มผ้าสละหรี (ห่มผ้าโพธิ์) อดีตจะพบการจัดประเพณีนี้เกือบทุกวัด ปัจจุบันนี้มีการจัดเป็นบางวัดเท่านั้นและเปลี่ยนจากการจัดหาผ้าขนาดใหญ่มาเป็นผ้าขนาดเล็กลงแทน

ประเพณีตานก่องโหล (ถวายพินพระพุทเจ้า) ในอดีตจะนำไม้มารวมกันที่วัดแล้วช่วยกันก่อเป็นรูปปราสาท ปัจจุบันนำมากองสุ่มรวมกันแล้วจุดไฟถวายเป็นพุทบูชา

ประเพณียอตุ้ (บรรพชา-อุปสมบท) สมัยอดีตกุลบุตรผู้ศรัทธาออกบวชจะมีพ่อออกแม่ออก (พ่อแม่อุปถัมภ์) รับเป็นเจ้าภาพค่าใช้จ่ายทั้งหมด ปัจจุบันพ่อแม่จะเป็นผู้รับผิดชอบเอง งดการละเล่นบางอย่างในการฉลองหรือสมโภชงาน ทำให้เสร็จสิ้นภายในวันเดียว

ประเพณีกินข้าวสลาก (สลากภัต) มีการปรับเปลี่ยนด้านเวลาในการถวาย ในอดีตจะถวายก่อนเวลาเพล ปัจจุบันถวายในช่วงเวลาบ่าย ด้านเครื่องไทยธรรม (กัณฑ์สลาก) ใช้ถึงพลาสติกแทนถ้วยสลาก (ตระกร้า) ที่สานจากไม้ไผ่ ส่วนเส้นสลากใช้กระดาษแทนใบลาน ซึ่งหาซื้อได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว

ประเพณีตานข้าวใหม่ จำนวนข้าวเปลือกที่นำมารวมกันเพื่อทำพิธีถวาย ปัจจุบันลดจำนวนลงมาก เพราะบางครอบครัวได้เปลี่ยนอาชีพและไม่ได้ทำนา จึง

เปลี่ยนมาถวายเป็นปัจจัยแทน ส่วนการถวายข้าวล้นบาตร (ข้าวสาร) ยังนิยมถวายเป็นปกติ

ประเพณีตานธรรมหลวง (มหาชาติเวสสันดรชาดก) ประเพณีนี้มีลักษณะการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน คือ (1) ด้านสถานที่แสดงธรรมของพระภิกษุ สามเณร เปลี่ยนจากการนั่งเทศน์บนมณฑก (หอผ้าขาว) ปัจจุบันใช้บุษบกยกฐานสูงประดับด้วยผ้าขาวและดอกไม้แทน (2) ด้านคัมภีร์ธรรม นิยมมนต์ให้พระภิกษุ สามเณร จารธรรมลงในใบลานหรือปี่สาเป็นผูก ปัจจุบันหาซื้อตามร้านสังฆภัณฑ์แทน ซึ่งมีเนื้อหาจะทัดรัดไม่ยืดยาว (3) ด้านไทยธรรมมีการปรับเปลี่ยนจากที่ใช้ตะกร้าบรรจุไทยธรรมมาใช้ถังพลาสติกแทน

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอยางคำ พอสสรุปได้ดังนี้ (1) ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในเรื่องด้านการจัดสถานที่และเครื่องไทยธรรม (2) คนรุ่นใหม่มีความเข้าใจในเรื่องประเพณีต่าง ๆ น้อย เพราะไม่ได้อยู่ประจำชุมชน เนื่องจากต้องไปศึกษาต่อหรือไปทำงานที่อื่น (3) ขาดผู้ที่สืบทอดการทำเครื่องครัวตามรูปแบบเดิม เพราะสละหรือผู้ชำนาญในการทำตามเข้าสู่วัยชรา สุขภาพไม่เอื้ออำนวย บางท่านได้เสียชีวิตจึงทำให้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการทำสูญหายไปกับบุคคล

2. สภาพปัจจุบันของการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอยางคำ จังหวัดพะเยา ผลจากการวิจัยพบว่า ปัจจุบันชาวไทลื้อ อำเภอยางคำ จังหวัดพะเยา ยังคงมีการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาในแต่ละเดือนมาโดยตลอดอย่างต่อเนื่อง เพราะได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากทุกภาคส่วน ดังนี้

2.1 ภาครัฐ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้การส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณในการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีการตานธรรมหลวง ประเพณีตานตุงไทลื้อ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรชาวไทลื้อได้เกิดการพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ โดยมีโครงการการฝึกอบรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทลื้อ โดยการนำปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละด้านมาถ่ายทอดประสบการณ์ตรงให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ และรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณมาในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ในแต่ละประเพณี ทั้งนี้ ถือเป็นการช่วยส่งเสริมประเพณีของชาวไทลื้อให้คงอยู่ต่อไป

2.2 ภาคเอกชน เป็นส่วนหนึ่งที่มีอยู่ในชุมชนที่ถือเป็นองค์กรที่มีพลังในการช่วยผลักดันและให้ความร่วมมือสนับสนุนส่งเสริมในการจัดงานประเพณีของชุมชน

ไทลื้อเป็นประจำ โดยร่วมเป็นเจ้าของภัตตาคารอาหาร น้ำหรือเครื่องดื่ม เพื่อให้ผู้คนที่มาร่วมงานประเพณีได้รับความสะดวกสบาย นอกจากนี้ ยังสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในกิจกรรม

2.3 ภาคประชาชน/ชุมชน มีส่วนร่วมทุกขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การคิด วางแผน ลงมือปฏิบัติและการติดตามประเมินผล พร้อมทั้งแก้ไขในสิ่งที่เป็นปัญหาร่วมกัน นอกจากนี้ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้านยังได้เล็งเห็นความสำคัญของประเพณี ฮีตฮอย โดยร่วมกันถ่ายทอดสู่ชุมชน รุ่นคนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง โดยมีวัดและพระสงฆ์ เป็นศูนย์กลางในการประสานสมาชิกในชุมชนเข้ามาทำงานร่วมกัน แสดงให้เห็นความร่วมมือของชุมชนมีมากเพียงใด กิจกรรมด้านประเพณีก็จะประสบผลสำเร็จมาเท่านั้น

2.4 สถาบันการศึกษา การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาเป็นสิ่งที่ปฏิเสธกันไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในรูปแบบใดก็ต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษา โรงเรียน เชียงคำวิทยาคม วิทยาลัยเทคนิคเชียงคำได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยเชิญผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในด้านประเพณีพิธีกรรม ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น นักวิชาการ มาเป็นวิทยากรให้ความรู้ ระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับ ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น รวบรวมและเก็บบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น อย่างเป็นระบบ มีการจัดทำคู่มือแนะนำการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอเชียงคำ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ มีการยกย่องเชิดชู เกียรติครู นักเรียนและบุคคลในชุมชนที่ช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมอีกทางหนึ่ง

3. รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอ เชียงคำ จังหวัดพะเยา ผลจากการวิจัยพบว่า รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อนั้นมี 4 ประเด็น ดังนี้

3.1 การสร้างความตระหนักให้แก่สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะลูกหลานที่เป็นเยาวชนรุ่นใหม่ เพื่อให้เกิดความสำนึกถึงคุณค่าความสำคัญของประเพณี โดยสถาบันครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำหน้าที่ในการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนรุ่นใหม่เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของประเพณีท้องถิ่นของชาวไทลื้อ ทั้งนี้ เพื่อจะได้เป็นกำลังสำคัญในอนาคตในการสร้างสรรค์ประเพณีให้ดำรงอยู่คู่สังคมของตนสืบไป

3.2 การมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนนับเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นการเปิดโอกาสหรือเวทีให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมการตัดสินใจและร่วม ดำเนินงาน เพราะประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อได้รับการสืบสานและต่อยอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ได้ก็เพราะอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนให้การ

สนับสนุน เช่น สมาชิกในชุมชน วัด สถาบันการศึกษาและส่วนทางราชการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน

3.3 การถ่ายทอดความรู้ประเพณีทุกอย่าง โดยเฉพาะภูมิปัญญาของคนรุ่นก่อนที่สืบทอดมาเป็นเวลานานจนเกิดเป็นองค์ความรู้ เป็นการผสมผสานระหว่างคติความเชื่อดั้งเดิมกับพระพุทธศาสนา ซึ่งมีคุณค่าและความสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนไทลื้อเป็นอย่างมาก การถ่ายทอดจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำเสนอวัฒนธรรมประเพณีที่มีอยู่แล้วในสังคมให้เป็นที่รับรู้และถือปฏิบัติ รวมทั้งเป็นการสืบทอดสิ่งที่มีค่าของชุมชนให้แก่สมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ ลักษณะของการถ่ายทอดควรมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อให้ประเพณีดำรงอยู่ได้ในกับสังคมซึ่งต้องอาศัยบุคลากรในชุมชนเองในการถ่ายทอด เช่น พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่นและผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความเป็นมา วัตถุประสงค์และเข้าใจประเพณีแต่ขั้นตอนอย่างถ่องแท้เป็นผู้ถ่ายทอด

3.4 การวางแผนและพัฒนา โดยการวิเคราะห์รูปแบบที่ได้ดำเนินการที่ผ่านมาว่าเป็นอย่างไร ผลออกมาดีหรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร จากนั้น นำผลที่ได้มาเป็นข้อมูลในการวางแผนและปรับปรุงพัฒนารูปแบบให้ดีขึ้น เพราะประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเป็นองค์ความรู้เป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งกว่าจะมาถึงปัจจุบันนี้ได้ผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนพัฒนามาตามลำดับอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ของยุคนั้น ๆ ดังนั้น การวางแผนและพัฒนาโดยทุกภาคส่วน เช่น ชุมชน วัด/พระสงฆ์ หน่วยงานราชการและเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ถือว่า เป็นการส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมของชาวไทลื้อให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อในแต่ละเดือนยังดำรงอยู่ได้มาถึงปัจจุบันนี้ เป็นเพราะชาวไทลื้อมีความเชื่อความศรัทธาที่ยังลึกในคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยได้นำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต แสดงออกผ่านประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นฮีตฮอย ประเพณีและวัฒนธรรมที่มีคุณค่า เป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ของตน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ รักหวงแหน ช่วยกันดำรงรักษาสิ่งที่ดีงาม พร้อมทั้งมีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย โดยเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ เป็นผู้ถ่ายทอดทั้งในเรื่องของประเพณีดั้งเดิมและประเพณีทาง

พระพุทธศาสนาให้กับลูกหลานชาวไทย อย่างไรก็ตาม สรรพสิ่งย่อมมีการเปลี่ยนแปลง แม้ว่าด้านคติความเชื่อและช่วงเวลาการจัดประเพณีของชาวไทยก็ยังคงตามประเพณีแบบดั้งเดิมเอาไว้ แต่สิ่งที่มีการเปลี่ยนก็ยังมีให้เห็นอยู่ เช่น รูปแบบของประเพณีพิธีกรรมและรูปแบบของวัตรธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จากอิทธิพลความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการเทคโนโลยีสมัยใหม่ การขาดผู้ที่สืบทอดในการประดิษฐ์วัตรธรรมทำให้ภูมิปัญญาดั้งเดิมหายไปกับบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานของพระราชปริยัติ (สายัน อรินทโม) (2560: 67) เรื่อง*ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธกระบวนทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมของชาวไทยในล้านนา* พบว่าชาวไทยในล้านนามีประเพณีพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์และผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จากการรับวัฒนธรรมภายนอกผนวกกับความทันสมัยของเทคโนโลยี การสื่อสาร ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและความเป็นเมืองภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่หลั่งไหลเข้าสู่ชุมชน ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย วัฒนธรรมประเพณีบางอย่างหายไป ประเพณีทางพระพุทธศาสนาถูกเปลี่ยนไป แต่อัตลักษณ์ทางประเพณีวัฒนธรรมชุมชนไทยยังคงดำรงอยู่

2. สภาพปัจจุบันของการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทย อำเภอยางคำได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน/ชุมชนและสถาบันการศึกษา โดยเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ประเมินผล แก้ไขปัญหาร่วมกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภาพของความสามารถขีดความสามารถของคนในท้องถิ่นที่ได้ร่วมกันปฏิบัติการสนองต่อนโยบายส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นรับผิดชอบหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ทำให้การจัดกิจกรรมงานประเพณีทางพระพุทธศาสนามีความน่าสนใจ สอดคล้องกับกฤติยา สมศิลา และกนกานต์ แก้วนุช (2561: 103) ได้ศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการจัดการการท่องเที่ยวถ้าชุมชนมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดแนวทางเสนอแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างเสรี มีแผนการดำเนินงานในรูปแบบที่เหมาะสม ตามด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและประเมินผลกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนจะทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นและสามารถที่จะจัดสรร รวมทั้งบริหารทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ บทบาทของผู้นำก็มีส่วนสำคัญในการที่จะช่วยผลักดันให้กิจกรรมประเพณี

ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนในด้านงบประมาณการจัดงานประเพณีทางพระพุทธศาสนา จากภาครัฐ หากมีบุคลากรชาวไทยเชื้อเข้าไปมีบทบาทและหน้าที่ในองค์กรต่าง ๆ ก็จะมี ส่วนผลักดันนโยบายเข้าสู่แผนงานของหน่วยงานนั้น ๆ และเป็นผลต่อการได้รับการ สนับสนุนด้านงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุภัทรพรหมคุณ (เจริญ คำประเสริฐ) (2564: 341) เรื่องบทบาทผู้นำชาวไทยเชื้อในการส่งเสริมประเพณีและ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า บทบาทผู้นำชาวไทยเชื้อทั้งที่เป็นผู้นำฝ่ายสงฆ์และ ผู้นำฝ่ายฆราวาส ในด้านผู้นำฝ่ายสงฆ์มีบทบาทในการวางแผนและส่งเสริมประเพณี และพิธีกรรมอย่างต่อเนื่อง สำหรับผู้นำฝ่ายฆราวาสที่มาจากหน่วยงานราชการและ เอกชน มีบทบาทในการสนับสนุนด้านงบประมาณ รวมทั้งร่วมวางแผนและพัฒนาโดย บูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนอย่างเป็นระบบ อาจกล่าวได้ว่า การที่ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยเชื้อได้รับการส่งเสริมสนับสนุนได้ เพราะ ทุกภาคส่วนเห็นคุณค่าของประเพณีร่วมกัน จึงได้ร่วมมือกันสร้างสรรค์งานประเพณีที่ เป็นอัตลักษณ์อย่างเข้มแข็งเป็นที่ประจักษ์ แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของดาริกา โพธิ รุกข์ (2563: 42) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม: ศึกษากรณีมรดกทางวัฒนธรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านเขว ตำบลเขว อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับที่ต่ำ โดยการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมส่วนมากเป็น เรื่องของรัฐและผู้นำชุมชนเท่านั้น ประชาชนในพื้นที่เป็นเพียงผู้ร่วมงานตามที่ทาง หน่วยงานของรัฐหรือผู้นำชุมชนเป็นผู้จัดขึ้นเท่านั้น การริเริ่มดำเนินโครงการเองยังน้อย รวมถึงความคิดเห็นต่าง ๆ ยังขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชน สำหรับรูปแบบในการมีส่วนร่วมของ ชาวบ้านส่วนใหญ่ ได้แก่ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์งาน ประเพณีแก่ผู้ที่สนใจ รวมถึงการสนับสนุนในทุกด้านและการเข้าร่วมงานประเพณี ตามที่หน่วยงานของรัฐหรือผู้นำชุมชนได้จัดขึ้น โดยเหตุผลสำคัญที่ตัดสินใจเข้าร่วมงาน ของประชาชนเพราะต้องการที่จะสืบสานมรดกวัฒนธรรมที่มีให้คงอยู่สืบทอดไปยัง ลูกหลาน และเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความภูมิใจในประเพณีท้องถิ่นของตนเป็นสำคัญ

3. รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยเชื้ออำเภอเชียง คำ นอกจากการเข้ามามีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาค ประชาชนในการบริหารจัดการประเพณีแล้ว สิ่งสำคัญ คือ การสร้างความตระหนักให้ สมาชิกในชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของประเพณี โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ โดยมีการถ่ายทอด ปลูกฝังสร้างและสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรัก ความหวงแหนใน ความเป็นชาวไทยเชื้อให้เกิดขึ้นในจิตใจของเยาวชน โดยอาศัยบุคลากรในชุมชนในการ

ถ่ายทอด เช่น พระสงฆ์และผู้สูงอายุที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่น เป็นการลดช่องว่างและเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นเก่ากับรุ่นใหม่ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (2561: 77) ที่ศึกษาเรื่อง**บทบาทเยาวชนในประเพณีแห่เทียนพรรษา: บทสะท้อนช่องว่างของกระบวนการเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี** พบว่า บทบาทของเยาวชน ความสำนึกในอดีตจึงถือเสมือนเป็นรากฐานสำคัญของชีวิตทุกคนในสังคมที่คนในสังคมเก่าได้สร้างความเป็นผู้มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมในชุมชนไว้ จากการพิจารณาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนนั้นกับอดีต ดังจะเห็นได้จากประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่ถูกประสาน ร้อยรัด เชื่อมโยงคนในรุ่นอดีตกับสังคมในอดีตที่ผ่านมายาวนาน จิตวิญญาณของบรรพบุรุษนั้นได้รับการสืบทอดด้วยความเคารพยำเกรง ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นจนกลายเป็นเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อดีตกับปัจจุบันกลายเป็นเพียงเสี้ยวส่วนหนึ่งของนิรันดร์กาลซึ่งจะหมุนกลับคืนมาทุกครั้งที่เริ่มประเพณีใหม่ นั่นคือ การหมุนกลับคืนมาของอดีตเป็นปัจจุบันอีกครั้งหนึ่ง ความเก่าแก่ของงานประเพณีในชุมชนท้องถิ่น ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีไม่ได้ถูกทำให้เลือนหายไปจากความสำนึกของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นคนรุ่นเก่าหรือคนรุ่นใหม่ เพราะเท่าที่ผ่านประสบการณ์มายาวนาน ความสำนึกในอดีตยังตราตรึงแน่นอนอย่างลึกซึ้งกับวิถีชีวิตและแนวความคิดของคนในชุมชน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับวิจัยของพระมหาสังคม ชยานนโท (2563: 160) เรื่อง**กระบวนการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นอีสาน: ศึกษากรณีบุญแห่กระฐูปของชุมชนอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ** พบว่า การอนุรักษ์สืบสานประเพณีบุญแห่กระฐูปของชุมชนอำเภอนองบัวแดง เป็นเรื่องของการฝึกฝนให้กลุ่มเยาวชนได้เห็นถึงคุณค่าของจารีตประเพณีที่ปู่ ย่า ตา ยาย ได้ร่วมด้วยช่วยกันในการสืบสานประเพณีบุญแห่กระฐูปเพื่อให้ลูกหลานได้อนุรักษ์เป็นมรดกของชุมชนและเกิดคุณค่าทางจิตใจของคนในชุมชนอำเภอนองบัวแดง

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถประมวลได้ ดังนี้

- 1) การเกิดพลังการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน การที่ชาวไทลื้อได้สืบสานประเพณี ทั้งตามปฏิทินไทลื้อและตามโอกาสสำคัญต่าง ๆ ทำให้เป็นการสร้างพลังของการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน โดยภาครัฐได้สนับสนุนด้านงบประมาณ เอกชนได้สนับสนุนด้านโรงงาน เครื่องดื่มและภาคประชาชนได้สนับสนุนในด้านการร่วมวางแผนและดำเนินกิจกรรมในการสืบสานประเพณีต่าง ๆ

2) การสร้างจิตสำนึกแก่สมาชิกในชุมชนให้รู้คุณค่าของประเพณีที่ดงามและร่วมกันอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีที่ดงามของชาวไทลื้อ โดยการสร้างความตระหนักรู้ให้กับชุมชนได้รู้คุณค่าของประเพณี การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดวางแผนและดำเนินกิจกรรม การมีผู้นำทางจิตวิญญาณ คือ พระสงฆ์ รวมถึงปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดประเพณีอันดีงามและการให้ทุกภาคส่วนได้พัฒนารูปแบบของประเพณีให้เหมาะสมกับยุคสมัย

3) กุศโลบายในการส่งเสริมคุณธรรม โดยเฉพาะในด้านความเสียสละ ประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การสร้างความสามัคคีในชุมชนในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ นอกจากนี้ รูปแบบการส่งเสริมประเพณีไทลื้อยังเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่า เป็นศาสนาที่ชาวไทลื้อได้นับถือมาอย่างยาวนาน เนื่องจากประเพณีไทลื้อมักเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ดังนั้น การอนุรักษ์และการสืบทอดประเพณีไทลื้อจึงเปรียบเสมือนการสืบทอดพระพุทธศาสนาอีกนัยหนึ่ง

สรุป

จากการวิจัยทำให้เห็นว่า ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอยะโฮง เป็นประเพณีที่ได้สืบทอดปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยอดีตนับแต่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งแยกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ประเพณีตามปฏิทินไทลื้อ เช่น สืบชะตาบ้าน ประเพณีตานกองโหล ตานข้าวล้นบาตร ประเพณีขึ้นธาตุ ประเพณีตานธรรมหลวง (เวสสันดรชาดก) 2) ประเพณีตามโอกาสสำคัญ เช่น ประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พิธีเฉลิมพระเกียรติ

สภาพปัจจุบันของการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอยะโฮง พบว่า ปัจจุบันได้รับการส่งเสริมสนับสนุนมาโดยตลอดอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจาก 1) ภาครัฐ/องค์กรปกครองส่วน โดยการสนับสนุนส่งเสริมด้านงบประมาณประจำปี 2) ภาคเอกชน ให้ความร่วมมือในการจัดงานประเพณีของชุมชนไทลื้อเป็นประจำ โดยรับเป็นเจ้าภาพโรงทานอาหาร น้ำดื่ม ฯลฯ 3) ภาคประชาชน/ชุมชน เป็นหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมงานประเพณีในชุมชนโดยตรง โดยการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน รวมจัดและติดตามประเมินผล แก้ไขปัญหาพร้อมกัน 4) สถาบันการศึกษา ทำหน้าที่ในการวางแผนและนำสาระและกระบวนการเรียนรู้ของวัฒนธรรมประเพณีมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น

จากการวิจัยทำให้ได้รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อำเภอยะโฮง จังหวัดพะเยา ให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทลื้อเชียงคำ ประกอบด้วย 1)

การสร้างความตระหนักให้สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ให้เกิดความสำนึกถึงคุณค่าและความสำคัญของประเพณีของตนเองเพื่อที่จะช่วยกันรักษาและสืบทอดให้ดำรงอยู่คู่สังคมของตนสืบไป 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน การที่ประเพณีชาวไทลื้อได้รับการสืบสานและต่อยอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ได้ก็เพราะอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการคิด การตัดสินใจ การวางแผนและร่วมดำเนินงานกิจกรรมประเพณี จึงเป็นกลไกที่สำคัญที่ทำให้ประเพณีดำรงอยู่ 3) การถ่ายทอดความรู้ การถ่ายทอดเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งต่อสิ่งที่มีค่าของชุมชนให้แก่สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ โดยอาศัยบุคลากรในชุมชน เช่น พระสงฆ์และผู้สูงอายุผู้เป็นปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ ขั้นตอน วิธีการของประเพณีแต่ละประเพณีอย่างถ่องแท้ ร่วมกันเป็นผู้ถ่ายทอดเป็นการสืบสานประเพณีดั้งเดิมให้คงอยู่ โดยอาศัยพลังของเยาวชนรุ่นใหม่มารับช่วงต่อ เพราะถ้าคนรุ่นหลังไม่สืบทอด ไม่สืบสาน หลงลืมไปตามประเพณีใหม่ที่เริ่มผิดเพี้ยนจนบางแห่งไม่เหลือเค้าโครงแห่งความดีงามของประเพณี วัฒนธรรมเหล่านี้ก็คงสูญหายไปในปีที่สุด 4) การวางแผนและพัฒนาเพื่อให้กิจกรรมประเพณีมีความสอดคล้องเหมาะสมกับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ยังคงอัตลักษณ์ที่ดีงามของประเพณีท้องถิ่นไว้อย่างครบทุกภาคส่วน เช่น ชุมชน วัด/พระสงฆ์ หน่วยงานราชการและภาคเอกชนต้องร่วมกันการวางแผนและพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

- กฤติยา สมศิลา และกนกกานต์ แก้วนุช (2561). ปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านโนน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*. 12 (1), 103-123.
- ดารีกา โพธิ์รุกข์ (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม: ศึกษากรณีมรดกทางวัฒนธรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านเขว ตำบลเขว อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 39 (3), 42-51.
- พระครูสุภัทรพรหมคุณ (เจริญ คำประเสริฐ) (2564). บทบาทผู้นำชาวไทลื้อในการส่งเสริมประเพณีและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 6 (2), 341-363.
- พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (2561). บทบาทเยาวชนในประเพณีแห่เทียนพรรษา: บทสะท้อนช่องว่างของกระบวนการเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัด

- อุบลราชธานี. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม. 5 (1), 77-90.
- พระมหาสังคม ชยานนโท (2563). กระบวนการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นอีสาน: ศึกษา
กรณีบุญแห่งกระฐูปของชุมชน อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ. *Journal
of Modern Learning Development*. 5 (6), 160-174.
- พระราชปรียัติ (สายัน อรินทโม). (2560). ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธกระบวน
ทัศน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในล้านนา.
วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ. 10 (1), 57-70.
- รัตนพร เศรษฐกุล. (2537). ความเชื่อและพิธีกรรมของไทย-ไทที่สะท้อนถึงภูมิปัญญา
ชาวบ้านศึกษากรณีลื้อ. ใน *เอกสารรวมบทความความเชื่อและพิธีกรรม: ภูมิ
ปัญญาชาวบ้านไทย-ไท เอกสารหมายเลขที่ 11*. เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรม
เชียงใหม่ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- ศิริพร ณ ถกลาง. (2545). *ชนชาติไทในนิทาน: แลลอดแว่นคติชนและวรรณกรรมพื้นบ้าน*.
กรุงเทพมหานคร: มติชน.